CZASOPISMO TECHNICZNE A
WYDAWNICTWO POLITECHNIKI KRAKOWSKIEJ

z. 1-A/2007
ISSN 0011-4561
ISSN 1897-6271

RAFAŁ URBANIAK*

METROPOLITALNY CHARAKTER POZNANIA – ZŁUDZENIE CZY FAKT?

METROPOLITAN CHARACTER OF POZNAŃ – TRUE OR JUST AN ILLUSION?

S t r e s z c z e n i e

Niniejszy artykuł stanowi analizę kwestii metropolitalności Poznania i próbę odpowiedzi na pytanie: czy Poznań rzeczywiście może być traktowany jako metropolia, a jeśli tak – to jakiego zasięgu? Autor dokonuje analizy z punktu widzenia stopnia realizacji przez miasto specyficznych cech przypisanych miastom metropolitalnym/globalnym[1]. Badania przeprowadzono na podstawie analizy dokumentów zastanych oraz badania kwestionariuszowego 100 respondentów. W artykule zostaną przedstawione wyniki badań ankietowych oraz ogólne wnioski.

Słowa kluczowe: metropolia, miasto

A b s t r a c t

Presented study is an analysis of metropolitan question of Poznań. We will try to answer the question: can Poznań be really treated as the metropolis, and if it is true – how big is it? Author makes the analysis, focusing on the realization of specific features, which are characteristic for global/metropolitan cities[1]. Research was done using two methods: the questionnaire with 100 persons and analysis of documents. In this work, results of the questionnaires and general conclusions will be presented.

Keywords: metropolis, city

* Mgr inż. arch. Rafał Urbaniak, Urząd Gminy w Suchym Lesie.

BIBLIOTEKA CYFROWA POLITECHNIKI KRAKOWSKIEJ

Dobrze rozwinięta gospodarka, położenie geograficzne miasta stanowią dla 52% badanych (z 44% wyróżniających silne strony) o niewątpliwie silnej stronie Poznania. 47% badanych ujęło temat silnych stron „hasłowo", koncentrując się na nauce, rozrywce i kulturze. Dla nich Poznań dysponuje licznymi atrakcjami turystycznymi i jest ośrodkiem z „tradycjami". W 1975 roku w Poznaniu odnotowano 8 szkół wyższych i 41 985 studentów, z kolei już w 2004 r. – 23 szkoły wyższe i 126 811 studentów[2]. Zupełnie inne proporcje zanotowano w przypadku kin. W 1975 roku było ich 20 z 3340 widzami rocznie, a w 2004 r. 8 kin z 2569 widzami. Wymienione plusy stanowiły jednakże mniejszość odpowiedzi. Więcej osób, 45%, wskazało słabe strony. 35% spośród tych badanych, mówiąc o widocznym wzroście przestępczości, pośrednio źle oceniło bezpieczeństwo w mieście. Tyle samo wskazało na nieustające problemy komunikacyjne jako pochodną braku obwodnic czy zwiększonej liczby samochodów. Mniej respondentów (28%) podkreśliło słabość gospodarki lokalnej, niedobory na rynku pracy czy nieudolność władz.

G. Martinotti[3], w analizie przestrzeni miasta, zwraca uwagę na powstawanie nowych miejsc w mieście. Wynikiem tych zabiegów jest zmiana architektonicznej szaty miasta przejawiająca się segregacją miejskiej przestrzeni. 80% badanych jest w stanie wskazać istnienie „różnych" obszarów. Dla 51% badanych granicami oddzielającymi obszary zamożności i ubóstwa jest ich wygląd, architektoniczna fasada budynków, zamożność mieszkańców. Z kolei elementy materialne, stopień bezpieczeństwa, powierzchowność ludzi mogą powodować „złe samopoczucie" u 34% badanych, którzy „zapuszczą" się na teren dla nich „obcy". Gdzie lokalizuje się centrum w Poznaniu? Bez wątpienia historycznym centrum miasta jest obszar ratusza, wraz z okalającymi kamienicami tworzący panoramę Starego Rynku. Do niego odwołało się 39% respondentów. Obszar centrum „powiększyło" 27% badanych poznaniaków, „rozlewając" je na Stary Rynek, ul. św. Marcina i plac Wolności. Mniej badanych – 16% – ograniczyło centrum miasta do ul. św. Marcina i Starego Rynku; 8% – placu Wolności; 5% – ul. św. Marcina i ul. 27 Grudnia; 5% – ul. św. Marcina.

Miasto implikuje także pojęcie dotyczące dalej położonych od niego obszarów. Zdaniem większości mieszkańców (76% badanych) oddziaływanie miasta na otoczenie określa się jako silne. Może to świadczyć o istnieniu wśród mieszkańców świadomości tego, jaką siłą gospodarczą, kulturową dysponuje miasto. Tylko nieliczni (7% badanych) podważyli istnienie takiego wpływu, określając go jako słaby lub nieistniejący.

Wyznacznikiem pewnej wielkomiejskości może być nastawienie do obcokrajowców. Według opinii 30% badanych nie powinno się zatrudniać osób obcego pochodzenia z powodu braku miejsc pracy dla poznaniaków. Tylko 50% respondentów zgodziłoby się na zatrudnienie obcokrajowców, motywując to chęcią poznania innej kultury („zetknięcie się z inną kulturą jest pouczające") czy przekonaniem, iż obecność obcokrajowców polepszy jakość usług i je uatrakcyjni. 20% respondentów nie ma zdania w badanej sprawie.

Innym elementem badań była analiza odpowiedzi określających charakter miasta wraz z występowaniem w nim elementów typowych dla rozwiniętych metropolii. W opinii 73% Poznań ma wielkomiejski charakter (29% uważa, że jest on bardzo widoczny, 44% zaś, iż jest raczej widoczny). Szczegółowa analiza uzyskanych odpowiedzi pokazała, że negatywnie oceniono wszystkie wymienione składniki metropolii (tabl. 1).

Posługując się pojęciem klasy metropolitalnej[4], warto spróbować określić tę klasę w odniesieniu do Poznania. W badaniu wzięło udział 100 osób, z czego 63 to kobiety, a 37 mężczyźni. 68 spośród nich pracuje zawodowo, a 32 nie. Analizując wykształcenie badanych osób, stwierdza się, iż 51 z nich posiada wykształcenie wyższe, 41 – średnie, 7 – zasadnicze zawodowe, 1 – podstawowe. Z tych osób tylko dwie mówią więcej niż trzema językami, 6 potrafi rozmawiać trzema językami, najwięcej osób (24) posługuje się dwoma językami, dalej 21 osób posługuje się tylko jednym językiem, 14 zaś nie zna żadnego języka.

BIBLIOTEKA CYFROWA POLITECHNIKI KRAKOWSKIEJ

Tablica 1

Obecność wybranych cech metropolii w Poznaniu w opinii mieszkańców

Wyróżnione cechy miasta – metropolii	Poziom obecności wyróżnionych cech w [%]					
	zdecydowanie wystarczający	raczej wystarczający	trudno powiedzieć	raczej niewystarczający	zdecydowanie niewystarczający	razem* w %
Liczba siedzib międzynarodowych, firm i instytucji	11,0	27,0	39,0	18,0	5,0	100,0 $C_{kor} = 0,18$ $C_{kor} = 0,48$
Liczba połączeń lotniczych z zagranicą i miastami w kraju	4,0	22,0	20,0	32,0	22,0	100,0 $C_{kor} = 0,23$ $C_{kor} = 0,55$
Liczba luksusowych hoteli	10,0	34,0	13,0	24,0	19,0	100,0 $C_{kor} = 0,25$ $C_{kor} = 0,45$
Liczba centr wystawienniczych/ kongresowych	8,0	34,0	22,0	22,0	14,0	100,0 $C_{kor} = 0,18$ $C_{kor} = 0,41$
Liczba luksusowych pomieszczeń biurowych	10,0	29,0	34,0	20,0	7,0	100,0 $C_{kor} = 0,13$ $C_{kor} = 0,45$
Liczba kongresów, wystaw, festiwali, imprez sportowych i artystycznych	7,0	32,0	15,0	33,0	13,0	100,0 $C_{kor} = 0,17$ $C_{kor} = 0,45$

* W kolumnie „razem" znajdują się wartości C korelacyjnego obliczone dla zmiennej wykształcenia i zarobków respondentów, przy poziomie istotności wynoszącym $p = 0,05$; wszystkie wartości C_{kor}, które są poniżej 0,40, dotyczą zmiennej wykształcenia.

Oceniając z kolei dochody badanych osób, można zauważyć duże zróżnicowanie w tym względzie. Z badań wynika, że 19 osób osiąga zarobki do 800 zł netto, 14 osób w przedziale 800–1400, 5 osób dostaje 1400–1700 zł, 7 osób zarabia 2000–2300 zł netto, 3 osoby 2300–2600 zł, 2 osoby 2900–3200, również 2 osoby 3500–3800 zł netto, 1 osoba zarabia 4400–4700, a 7 osób utrzymują rodzice. Porównując przeciętne wynagrodzenie brutto mieszkańców, Poznań plasuje się na 4 miejscu – 2599,61 zł w 2004 r., za Katowicami – 3359,46; Warszawą – 3305,16; Gdańskiem – 2838,40.

Członkowie klasy metropolitalnej to osoby, które bardzo dobrze czują się w różnych innych miastach, traktując je niemal jako własne. W sposób naturalny rodzi się pytanie o związek mieszkańców ze swoim miastem. Potwierdziła się opinia o silnym patriotyzmie regionalnym. Dla 74% respondentów ten związek z miastem jest silny, 5% nie czuje się z nim związanych. Silna identyfikacja z miastem, regionem stanowi jeden z poważnych sygnałów podważających istnienie klasy metropolitalnej w społecznej strukturze Poznania.

Niespodziankę przyniosło pytanie o wizję miasta. 63% badanych wyraziło się pozytywnie o rozwoju w kierunku wielkiego miasta, zaś 25% sprzeciwiło się dążeniom zwiększenia skali. Ciekawym spo-

BIBLIOTEKA CYFROWA POLITECHNIKI KRAKOWSKIEJ

strzeżeniem jest uwaga wyrażona przez 40% badanych i jakby wychodząca naprzeciw dokonującym się obecnie przekształceniom, że oto „potrzebujemy wielkich miast, gdyż to zawsze lepiej takie mieć".

Większe miasto – tak, ale jakie? Najwięcej, bo 19%, badanych wskazało na miasto „ekologiczne", tzn. takie, gdzie jest czyste powietrze i woda, dużo zieleni, atrakcyjnych terenów do wypoczynku. Najmniej z kolei (1%) było zwolennikami miasta przemysłowego. 8% widziało Poznań jako miasto rozrywek, a 7% – miasto kultury. Po 14% badanych wskazało na takie cechy miasta, jak: „miasto, w którym jest wiele targów, wystaw krajowych i zagranicznych, domów towarowych, sklepów" oraz „miasto, w którym jest międzynarodowe lotnisko, w pobliżu którego przechodzą międzynarodowe autostrady, z dobrze rozwinięta siecią kolei". Również po 11% wskazało na „miasto, w którym jest wiele szkół wyższych, instytutów badawczych" oraz „miasto, które jest siedzibą władz całej Wielkopolski".

Wnioski

1. Ogólna **realizacja cech miasta-metropolii** na przykładzie Poznania kształtuje się na bardzo słabym poziomie, co również potwierdza statystyka. Z badań wynika, iż Poznań spośród 10 cech miasta metropolii spełnia tylko 8, ale i te pozostają w formie zalążkowej. Żadna z zaprezentowanych cech nie jest w pełni rozwinięta. Nie ulega jednak wątpliwości, iż w porównaniu z innymi ośrodkami regionu Poznań pełni funkcję miasta dominującego, a także pozostaje ważnym punktem w sieci połączeń miast krajowych. Może on być uznany za metropolię regionalną, ale nie może nią być w wymiarze krajowym czy europejskim. Istotną uwagą jest w tym względzie porównanie Poznania do innych miast Polski pod kątem podmiotów gospodarczych z udziałem kapitału zagranicznego. Po Warszawie, z liczbą 14 833 spółek handlowych i Wrocławiu – 2281, Poznań plasował się na trzecim miejscu – 2227 podmiotów.
2. **Procesy metropolizacyjne**: w przypadku Poznania występuje pozytywna tendencja określająca wzrost sektora usług i jego koncentrację w centrum miasta, nad sektorem przemysłowym gromadzącym się poza granicami miasta. W 2002 roku zanotowano 83 313 podmiotów gospodarczych, z czego najwięcej – 25 828 było zlokalizowanych na Starym Mieście (centrum Poznania), a już w 2004 r. – 88 056 podmiotów, z lokalizacją na Starym Mieście – 26 797. Najmniej zanotowano na Wildzie, odpowiednio 7910 w 2002 r. i 8317 w 2004 r. W dzielnicy tej (Stare Miasto) odnotowano także największe skupienie działalności związanej z pośrednictwem finansowym i obsługą nieruchomości, w 2002 r. – 7354 firmy, a w 2004 r. już 7881 firm.
3. **Obecność klasy metropolitalnej** jest niemożliwa do stwierdzenia na podstawie wyników badań. Nie sprawdziło się przypuszczenie autora, iż taka klasa w Poznaniu istnieje.
4. **Otwartość badanych na cudzoziemców** znajduje się na bardzo wysokim poziomie. Stwierdzono istnienie zależności pomiędzy wykształceniem i zarobkami a zgodą na zatrudnienie obcokrajowców. Zależności te były istotne. Osoby o mniejszych dochodach częściej, niż osoby z wykształceniem wyższym, nie zgadzały się na zatrudnienie cudzoziemców.
5. **Ocena miasta przez mieszkańców** wypadła zadowalająco. Znaczna część respondentów pozytywnie oceniła takie elementy, jak: miejsce do zamieszkania, możliwości spędzania wolnego czasu, możliwości kształcenia dzieci czy wielkomiejski charakter miasta.
6. **Rozwój w kierunku wielkiego miasta** znajduje poparcie u 63% badanych, dla których Poznań powinien dalej dynamicznie się rozwijać. Poznaniacy dostrzegają niewykorzystany potencjał miasta oraz jego ogromne możliwości rozwojowe, wynikające z dobrej lokalizacji geograficznej czy dobrze rozwiniętej gospodarki. Notuje się wzrost imprez międzynarodowych – w 2000 r. było ich 30, w 2004 r. już 44, co ciekawe przy spadku powierzchni wystawowej – jak również ruchu pasażerskiego lotniska Ławica. W 2000 roku odprawiono 100 208 pasażerów, a w 2004 r. – 174 103.

BIBLIOTEKA CYFROWA POLITECHNIKI KRAKOWSKIEJ

Przypisy

[1] Piszą o tym: S. Sassen, *The Global City*, Princeton 1991; J. Friedman, *The World City Hypothesis*, 1986; L. Soldatos, *La nouvelle generation des villes internationales*, Montreal 1987, zob. [w:] B. Jałowiecki, *Metropolie*, Białystok 1999.
[2] Dane z Urzędu Statystycznego w Poznaniu, http://www.stat.gov.pl/urzedy/poznan/index.htm.
[3] G. Martinotti, *The New social morphology of cities*, artykuł na www.unesco.org.
[4] R.M. Kanter, *World Class. Thriving Locally in the Globar Economy*, New York 1995, s. 174.

Well developed economics and geographical location of the city is for 52% of respondents an advantage (44% of them marked the good sides). 47% of questioned by good sides understood: science, culture, entertainment. For them, Poznań is the center with many traditions, having many touristic attractions. In 1975, Poznań had 8 colleges with 41 985 students, and in 2004 – 23 colleges and 126 811 students[2]. In case of cinemas, we've noticed totally different proportions. In 1975 there were 20 cinemas with 3340 spectators a year, and in 2004 – 8 cinemas with 2569 spectators. Mentioned pluses were the minority in the answers. Majority of the respondents – 45% mentioned the bad sides of the city. 35% of questioned said about the increase of crime and that local security isn't good in the city. The same amount of respondents marked the traffic problems, as the result of encreased number of vehicles and lack of high ways. 28% of respondents marked the weakness of our local economies, insufficiency of the labour market and ineffectiveness of local authorities.

G. Martinotti[3] in his spatial analysis of the city, mentions of development of new places in the city. The effect of these operations is change of architectonic structure of the city, which effects with segregation of urban area. 80% of tasked can point at existence of "other" areas. For 51%, the borders which divide the areas of wealth from poverty are: their outlook, architectonic front of a building, wealth of the inhabitants. On the other hand, material elements, the level of security and appearance of people from "outside" may cause "bad mood" of 34% local respondents. Where is localized the center of Poznań? With no doubt, the historical center of the city are areas of City-Hall, surrounded by tenement--houses, which all together create panorama of the Old Market. This is the opinion of 39% respondents. Center areas were "increased" by 27% of questioned people, for whom the city-center is also the Old Market, Saint Martin's street and Freedom Square. Minority of respondents – 16% enclosed the city--center to Saint Martin's street and the Old Market; 8% – to Freedom Square; 5% – Saint Martin's street and 27th of December street; 5% – Saint Martin's street.

The city, implicates the name of distant located areas. In inhabitant's opinion – 76% – there's a strong influence of the city in its surroundings. It may seem of economic and cultural power of the city, existing in its inhabitant's mentality. Only few (7%) shaked this theory, and said that influence is weak or doesn't even exist.

As an urban determinant we can count the attitude towards the foreigners. In 30% of questioned opinion, because of the lack of employment in Poznań, we shouldn't hire foreigners. Only 50% would agree for that, saying that they would like to meet other culture ("what is very instructive"). They are convinced that foreigners presence would improve service quality and make it more attractive. 20% has no opinion on this matter.

At the same time, we can observe different perspective coming from analysis of opinions on the city character and existence of elements typical for developed metropolies. 73% of questioned says that Poznań has metropolitan character (for 29% very visible, 44% rather visible). Detailed analysis of these answers, showed that there's negative opinion on all mentioned attributes of metropolis (tab. 1).

BIBLIOTEKA CYFROWA POLITECHNIKI KRAKOWSKIEJ

Table 1

Presence of Poznań metropolitan attributes in inhabitants' opinion

Metropolitan attributes	Level of mentioned attributes in [%]					
	decisively sufficient	rather sufficient	hard to tell	rather insufficient	decisively insufficient	together* in %
Abode number of international firms and institutions	11,0	27,0	39,0	18,0	5,0	100,0 C_{kor} = 0,18 C_{kor} = 0,48
Number of airplane connections with polish and foreign cities	4,0	22,0	20,0	32,0	22,0	100,0 C_{kor} = 0,23 C_{kor} = 0,55
Number of luxury hotels	10,0	34,0	13,0	24,0	19,0	100,0 C_{kor} = 0,25 C_{kor} = 0,45
Number of congress- and exhibition-centres	8,0	34,0	22,0	22,0	14,0	100,0 C_{kor} = 0,18 C_{kor} = 0,41
Number of luxury bureaus	10,0	29,0	34,0	20,0	7,0	100,0 C_{kor} = 0,13 C_{kor} = 0,45
Number of congreses, festivals,sport and artistic events	7,0	32,0	15,0	33,0	13,0	100,0 C_{kor} = 0,17 C_{kor} = 0,45

* In column "Together" we can find corelative values C, counted for education and earnings attribute, by level of actuality counting p = 0,05; all the C_{kor} values which are beneath 0,40 refer to the education attribute.

Using the matter of metropolitan class[4], it is worth trying to describe it in reference to Poznań. There were 100 people taking part in this research, 63 of them were female, and 37 – male. 68 of them is working and 32 – not. When we make an analysis of the education matter of respondents, we can see that 51 of them finished the college, 41 are after high school, 7 – technical school, and 1 – elementary school. Only 2 persons know more than three languages, majority of the group (24) can use two languages. 21 persons speak one language, 14 of respondents doesn't speak any foreign language.

When we look at the earnings of questioned people, we can see very big diverse in this matter. After the researches we can say, 19 persons earns about 800 PLN net, 14 – around 800–1400 net, 5 of them earn from 1400–1700 net, 2 persons gets 2900–3200 net, another 2 – 3500–3800 net, 1 responder – 4400–4700 net. 7 people are kept by their parents. When we compare average gross earnings of the inhabitants, we see that Poznań is on 4-th place – 2599,61 PLN in 2004, just after Katowice – 3359,46 PLN; Warszawa – 3305,16 PLN and Gdańsk – 2838,40 PLN.

Members of the metropolitan class, are people who feel very well in other cities, treating them like their own. In a natural way we can stand a question of relationship between inhabitants and their city. We can confirm the opinion of big local-patriotism. For 74% of respondents, that this relationship with the city is very close, 5% don't feel any relationships. Strong identification with the city or region creates the hypothesis which can shake the theory of metropolitan class existence in the social structure of Poznań.

BIBLIOTEKA CYFROWA POLITECHNIKI KRAKOWSKIEJ

Question of Poznań vision was very surprising. 63% of questioned said in a positive way about development in the big-city's direction, and 25% objected to increase of this matter. 40% of respondents who accept these changes, said that: "we need big cities, because it's good to live in one".

Bigger city – yes, but what kind of? Majority of tasked people (19%) wanted "ecological" city with fresh air and clean water, lots of verdure, attractive areas for relax. The minority (1%) wanted industrial city. 8% wanted Poznań with lots of entertainment, 7% – city of culture. 14% pointed at attributes like: "city of many fairs, national and international exhibitions, general stores and shops" and "city with international airport, located near international highways, with well developed railroad". 11% said that "our city is having lots of colleges and research institutes" or "city which is the abode of all Great-Poland's authorities".

Conclusions

1. **Realisation of the city-metropolis features**, on example of Poznań, points at its very low level, what can be confirmed by statistics. We can say after the researches, that Poznań is achieving only 8 from 10 city-metropolis features, which really are very basic. None of the attributes isn't fully developed. We have no doubt, in reference to other regional-centers, Poznań is a dominating one, remaining an important part in the net of national connections. Poznań can be named regional-metropolis, but not in national and European meaning. In reference to other polish cities, in the meaning of number of joint-venture companies, Poznań is placed on the third place – 2227, just after Warszawa – 14 833 trade companies, Wrocław – 2281.
2. **Metropolitan process**: in case of Poznań, we have a positive tendency which marks on increase of services sector and its concentration within the city. Industrial sector gathers in the uptown. There has been 83 313 of economic subjects noticed in 2002, where the majority of them – 25 828 were localized in the Old City (center of Poznań) and in 2004 there were 88056 of them, with 26 797 localized in the Old City. Least of all were noticed on Wilda quarter – 7910 in 2002 and 8317 in 2004. That quarter (part of the Old City) was noticed as the biggest point of financial and immovable-service activities. In 2002 – there were 7354 firms, in 2004 – 7881 firms.
3. **Presence of metropolitan-class** isn't visible in findings. Author's theory of metropolitan-class existing in Poznań, didn't realize.
4. **Attitude of Poznań citizens towards the foreigners** stays on high level. I've noticed the relations between education/earnings matter and agreement for foreigners' employment. These relation were very important. People earning less money, definitively more often than educated people, didn't agree for foreigners' employment.
5. **Inhabitant's opinion on the city** was satisfactory. Most part of respondents had positive opinion on elements such as: place of inhabitance, possibilities of spending free time, possibilities of children education, metropolitan character of the city.
6. **Development towards the big-city direction** is accepted by 63% of questioned, for whom Poznań should still stay in dynamic development. Inhabitants of Poznań see the unused potential of the city and its big development possibilities, which are the effect of good geographical location and economics. We can notice increase of international events, in 2000 – there were 30 of them, in 2004 – 44 (with decrease of exhibition-measures). Also Ławica airport was developed. In 2000 it send 100 208 passengers, in 2004 – 174 103.

BIBLIOTEKA CYFROWA POLITECHNIKI KRAKOWSKIEJ

Endnotes

[1] Wrote: S. Sassen, *The Global City*, Princeton 1991; J. Friedman, *The World City Hypothesis*, 1986; L. Soldatos, *La nouvelle generation des villes internationales*, Montreal 1987, see [in:] B. Jałowiecki, *Metropolie*, Białystok 1999.
[2] Data from Statistic Office of Poznań, http://www.stat.gov.pl/urzedy/poznan/index.htm.
[3] G. Martinotti, *The New social morphology of cities*, article on: www.unesco.org.
[4] R.M. Kanter, *Word Class. Thriving Locally in the Globar Economy*, New York 1995, p. 174.

BIBLIOTEKA CYFROWA POLITECHNIKI KRAKOWSKIEJ